

20.62x25.13	32	18	עמוד	שב יעי	02/03/2013	35968260-9
שמואל נאמן מוסד למחקר מדיניות לאומית בטכניו - 85300						

עבודה עברית - עובדים בקצב שלך

אומנותם

הנושא החם בתקופה זו הוא השוויון בנטל והתערותם של חרדים בשוק העבודה, אלא שמחקרים ועובדות בשטח מלמדים כי בשנים האחרונות יותר ויותר חרדים גם מתגייסים לשירות צבאי וגם יוצאים לעבודה • אבל יש גם מחקר חדש שמציג נתונים מדאיגים: מעסיקים חילונים וגם דתיים-לאומיים לא ששים לקלוט עובדים חרדים • [חנן גרינווד](#)

20.88x26.87	33	עמוד 18	שב יעי	02/03/2013	35968273-3
שמואל נאמן מוסד למחקר מדיניות לאומית בטכניו - 85300					

מספר הסטודנטים החרדים במוסדות האקדמיים עומד כיום על כ-7,300 סטודנטים. שיפור משמעותי אל מול 3,000 סטודנטים חרדים שלמדו במוסדות להשכלה גבוהה ב-2005 וכאלף סטודנטים בלבד שלמדו בשנת 2000

החרדי נצח יהודה משתלבים לאחר השי" רות בשוק העבודה. 90% מבוגרי המס" גרת הצבאית החרדית שח"ר משתלבים בשוק העבודה. זאת אל מול 41% של גברים חרדים שעובדים ואל מול - שימו לב - 83% של כלל אוכלוסיית הגברים הישראלית שעובדת. במילים אחרות: החרדים שמשרתים יוצאים לשוק העבודה לאחר השירות, בשיעור משמעותי יותר מכלל האוכלוסייה הישראלית.

בסוף כולם מוצאים עבודה

מחקר חדש אחר של מכון ירושלים לחקר ישראל, שנערך לאחרונה בידי ד"ר דן קאופמן ורעות מרציאנו בקרב 650 בוגרים של מכללת קריית אונו - חר" דים ושאינם חרדים - ושעוסק בשילובם של אקדמאים חרדים בשוק התעסוקה, מאשש אף הוא את עובדת המהפכה השי" קטה שמתחוללת בציבור החרדי.

אבל באותו מחקר מתמקדים קאופמן ומרציאנו גם בהיבט אחר של הסו" מצד

גיה: חוסר נכונות מעסיקים חילונים רבים - ובמק" רים לא מעטים גם מעסי" קים דתיים- לאומיים- לק" לוט את החרדים לתעסוקה.

סטיגמות נגד חרדים. ד"ר קאופמן

אם מתוך בורות ואם מתוך דעות קדו" מות.

המחקר בדק שורה של פרמטרים הק" שורים למידת השתלבותם של חרדים בעלי תואר אקדמי בשוק העבודה. ארבי" עה אחוז בלבד מהחרדים זכו ליותר מ-6

מוסד 'שמואל נאמן' באוגוסט 2012. עוד התברר בדו"ח כי מספר הסטודנטים הח" רדים במוסדות האקדמיים עומד, נכון לרגע כתיבת הכתבה, על כ-7,300 סטוד" נטים. כ-10% בלבד מהאוכלוסייה בשכבת הגיל הרלוונטית בקרב החרדים. ולמרות זאת זהו שיפור משמעותי אל מול 3,000 סטוד" דנטים חרדים שלמ" דו במוסדות להשכלה גבוהה ב-2005 וכאלף סטודנטים בלבד בשנת 2000

ד"ר ראובן גל, אחד החוקרים שביצעו את הדו"ח ואשר עמד בראש מנהלת השירות האזרחי-לאומי במשרד ראש הממשלה, מסביר כי הנתונים מצ" ביצים על שינוי הלכי רוח בציבור הח" רדי בעשור האחרון. סיבה עיקרית לכך לדבריו היא המשבר הכלכלי של 2008 שהכביד עוד יותר את הקושי הכלכלי ובמקביל גרם לפיחות בתרומות מחו"ל, שזרמו בנדיבות עד אז, מה שאפשר לג" ברים להתמסר ללימוד תורה. "השילוב שבין מצבם הכלכלי הקשה של חרדים והמשבר הכלכלי כמו גם הצמצום בק" צבאות המדינה דוחפים את הח" רדים לצאת לעבוד", קובע

ד"ר גל.

נתונים מרתקים ממחקרו של ד"ר גל מלמדים על היחס הישר שבין שירות צבאי של חרדים, לבין ההשתלבות שלהם בשוק העבודה לאחר השירות. 91% מבוגרי הנח"ל

שהחל בציבוריות הישראלית טרנד השי" וויון בנטל, החל החרטום של ספינת הח" רדים להסתובב, אט-אט, הן לכיוון של יותר שירות בצבא והן לכיוון של התע" רות בשוק העבודה; ויותר מזה - נוכחות הולכת וגוברת של חרדים במסגרות אק" דמיות, המכשירות את תלמידיהן למק" צועות עילית.

להלן המספרים: בשנת 2005 שירתו 300 חרדים בצה"ל. בשנת 2010 שירתו בצה"ל 2,100 איש, ועוד 1,620 בשירות אזרחי. ב-2011 המספר גדל והסתכם יחדיו ב-4,386 איש. ובמאי 2012 שירתו בצה"ל ובשירות האזרחי יותר מ-10,000 חרדים.

גם במישור האקדמי הקפי" צות משמעותיות ומרשימות. הנתונים הסטטיסטיים מוכיחים את אשר ניכר בשטח ומלמדים על עלייה של 28% בשיעור תעסוקת החרדים בעשור האחר" רון; כך על פי דו"ח שהוציא

גם בית דין רבני לא יעזור: ככלל, הציבור הישראלי אוהב לשנוא חרדים. נכון, יש כמה יוצאים מן הכלל: הרב אלימלך פירר מ'עזרא למרפא', הרב יוסף כהן מ'חסדי נעמי', ועוד מספר בעלי חסד 'ממלכתיים', אבל אותן דמויות לא מש" ליכות לתדמית חיובית על כלל החברה החרדית.

לעוינות הזו שני שורשים עיקריים: היעדר נשיאה משותפת בנטל השירות הצבאי והיעדר השתתפות בשוק העבודה ובמקומה קבלת קצבאות לימוד כתחליף. אלא שמי שיעדיף להעמיק בנתונים המספריים ובמגמות יגלה שעוד לפני

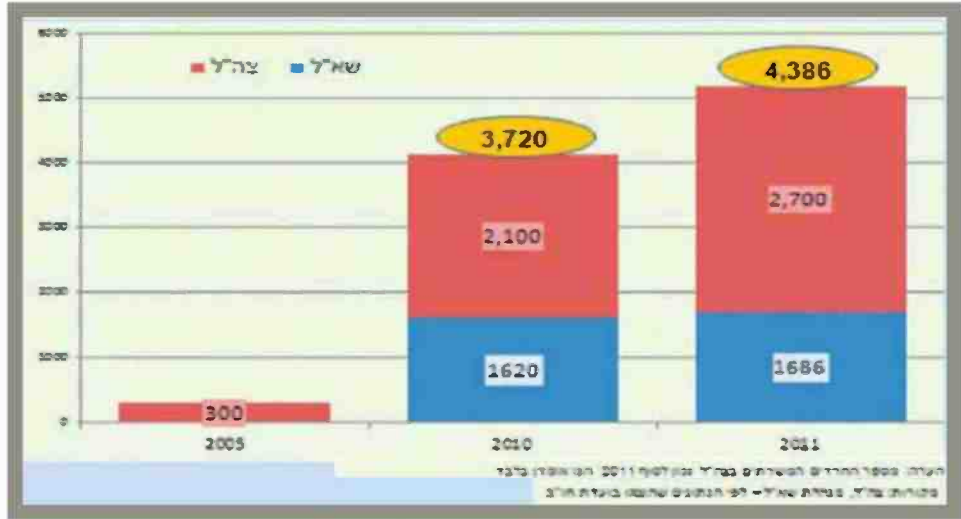
המשבר העולמי תרם. ד"ר גל

20.37x26.54	34	18	עמוד	שב יעני	02/03/2013	35968279-9
שמואל נאמן מוסד למחקר מדיניות לאומית בטכניון - 85300						

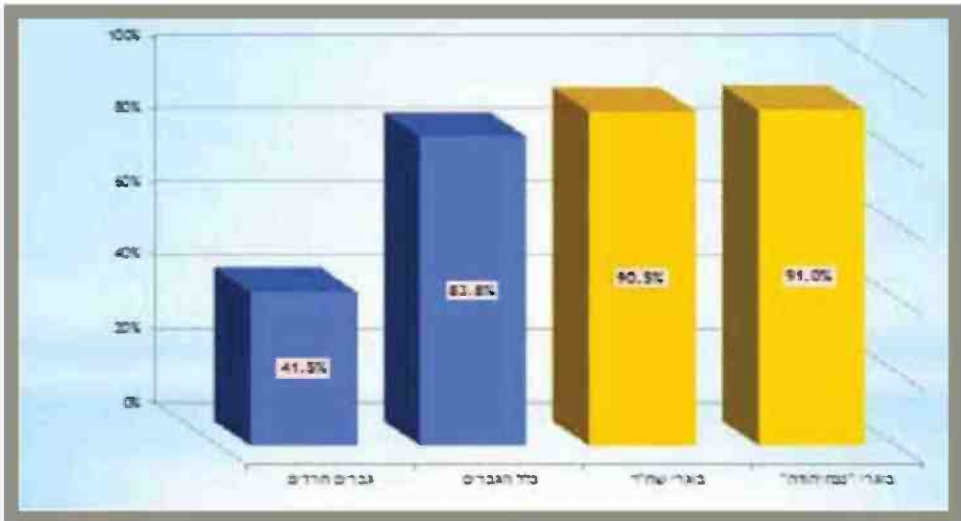
תשובות על כל 100 קורות חיים ששלחו, לעומת כ-25 מהלא חרדים. ממצאים אחרים שעולים מהמחקר: זמן חיפוש עבודה אצל החרדי הוא 6.58 חודשים לעומת 4.6 חודשים אצל בוגרים אחרים, כאשר אצל בוגרי משפטים מתארך זמן החיפוש אף למעלה מ-7 חודשים.

גם השכר בקרב האקדמאים החרדים נמוך משמעותית, מאשר בקרב האקדמאים הלא-חרדים. קרוב למחצית מקרב החרדים האקדמאים מרוויחים עד 7,200 ש"ח. זאת אל מול 33% בלבד מקרב האקדמאים הלא-חרדיים. היחס מתהפך ברמות השכר הגבוהות: ברמות השכר של 11,000 ש"ח ומעלה נמצאים רק 18% מקרב החרדים האקדמאים, אל מול 33% מקרב הלא-חרדים האקדמאים.

"למחקר יש שני צדדים". אומר קאופמן. "אפשר להסתכל על חצי הכוס המלאה ואפשר להסתכל על חצי הכוס הריקה. החצי הריק הוא שיש פערים ולי-חרדים יותר קשה להשתלב בשוק העבודה. לוקח להם יותר זמן, מזמינים אותם לפחות ראיונות, הם מוצבים ברמות שכר יותר נמוכות ופחות עונים לקורות החיים שלהם מאשר החילונים. גם ברמה האישית תהליך חיפוש העבודה תואר כתהליך לא נעים והמראיינים לא ידעו בדיוק איך לאכול אותם. המועמדים החרדים זכו הרבה פעמים ליחס שהם תיארו

גידול במספר החרדים המשרתים. מתוך מחקרו של ד"ר גל

הקשר שבין שירות של חרדים ושיעור התעסוקה שלהם. מתוך מחקרו של ד"ר ראובן גל

"אני לא רוצה לקבץ נדבות"

"קוראים לי מיכאל רוטנברג, אני בן 34 ואכ לשישה ילדים. למדתי בישיבה בירושלים ואחרי שהתחתנתי לא היה לי כסף לשכירות. עבדתי אצל שיפוצניק והייתי אחראי על העובדים. בערב עבדתי בעוד עבודות מזדמנות, רק בשביל לגמור את החודש. בשלב כלשהו התחלתי ללמוד הנהלת חשבונות במר"כ החרדי להכשרה חרדית ובהמשך קיבלתי מלגה מארגון קמ"ח ולמדתי ראיית חשבון במכון לב. היום אני בשלבים האחרונים של התואר ועובד בחברת היי-טק.

"אם אין לך תואר או ידע כלשהו אתה יכול לעבוד רק בצרכנייה או בתור שיפוצניק. אולי במכירות בתוך הציבור החרדי. אין לך יכולת לפרוץ החוצה אל העולם. הלכתי ללמוד כדי שלא אהיה תלוי בחסדים של איזה מאכער, שאולי ימצא לך איזושהי עבודה. שאוכל להרגיש שאני יכול לעבוד איפה שאני רוצה. כי איזו עבודה אפשר כבר למצוא בציבור החרדי? רק עבודות שיש בהן היצע מאוד גדול ולא צריך בהן תואר. ואיפה שיש היצע גדול של עובדים השכר של העובדים צולל למטה.

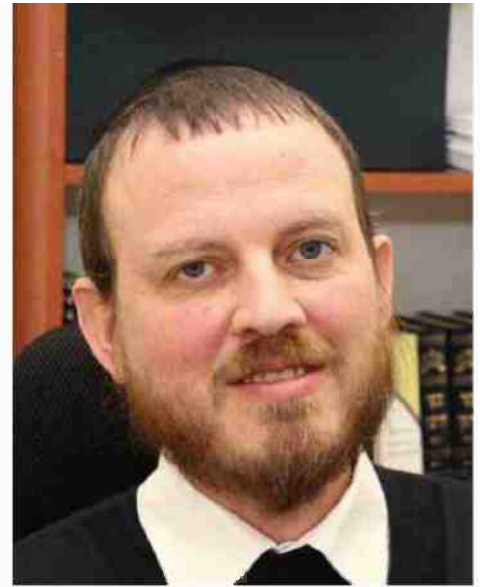
"בעשרים השנים האחרונות היה מושג כזה שאפשר לא לעבוד, וכשאתה צריך הולכים לקבץ נדבות. לפני דור, בגלות מזרח-אירופה וגם אצל הספרדים לא היה מצב כזה, שאדם נורמטיבי הולך ואוסף נדבות. תמיד חרדים עבדו והתפרנסו. אין דבר כזה לא לעבוד. או שאדם יישב ויאכל לחם צר וישתה מים אבל לא יפשוט יד, או שילך ויתפרנס. היום הפרנסה השתנתה. פעם אדם שהיה צורך לא היה ממש צריך ללמוד, אלא ללכת ולהיות בהתחלה שוליה אצל בעל המלאכה וכך ללמוד. היום צריך ללמוד כדי להתפרנס. אני מעדיף לעבוד ולא לפשוט יד."

20.83x27.59	35	18	עמוד	שב יעי	02/03/2013	35968286-7
שמואל נאמן מוסד למחקר חינוכי לאומית בטכניון - 85300						

יוסטמן נותן זווית מבט אחרת לסיפור השתלבותו של החרדי במקום עבודה חי-לוגי ממנה ניתן להבין כי ההשתלבות הזו, של חרדי בסביבת עבודה חילונית, היא מציאות של בדיעבד. "מדובר בפונקציה של המציאות בשוק". הוא טוען, "אני לא חושב שאדם חרדי יתלבט בין חברה חילונית לחברה חרדית ויבחר בחילונית. בתכל'ס אין מספיק מעסיקים חרדים שיוכלו להעסיק את כל החרדים. כמה סניפי בנק חרדים יכולים לקלוט בוגרי מנהל עסקים? זה מוגבל. לכן טבעי והגיוני שבוגר מנהל עסקים יראה משרה בתל-אביב ויקבל אישור מרבו לצאת למקום כזה. מדובר בכורה גרידא".

לכתחילה או בדיעבד? זה לא משנה. מה שקובע זו כניסתם של החרדים לשוק העבודה, כפי שנהגו יהודים חרדים לדבר ה' דורות רבים וכפי שאחיהם של החרדים נוהגים בכל אתר ואתר מחוץ לגבולות יש-ראל. הרב דוד סתיו, המתמודד למי שרת הרב הראשי לישראל, סיכם את הדברים לאחרונה בראיון למוסף 'הארץ'. לדבריו "תוך 10-15 שנים לא תהיה חלוקה של חרדים וציונים-דתיים, אלא חלוקה בין עובדים ולא עובדים, תורמים לחברה או לא תורמים, נוטלים חלק בתרבות או לא נוטלים חלק בתרבות. השאלה מה אתה לובש והאם אתה אומר הלל ביום העצ-מאות היא משנית".

ד"ר קאופמן מביא כראייה לדבריו סי-פור אישי של בחור חרדי, שהועסק בחברה גדולה שלא שמרו בה על כשרות. "זה לא שהם אכלו לובסטרים", מדגיש קאופמן, "אבל הם לא שמרו על פינת מטבח כשרה. המעסיק אמר לבחור החרדי שהם יוכלו בלי בעיה, לארגן את הדברים כך שיהיה כשר, והמרוויין ממש ביקש שלא. הוא אמר: 'חבר'ה, אני לא רוצה להיות החרדי פה. אני אדאג לקפה שלי, אני יכול להביא כוס מהבית וממילא אני מעדיף את הקפה מבית הקפה פה למטה. אז אל תתאמצו

יוסטמן לעבוד בסביבה חילונית. יוסטמן

"המראינים לא ידעו בדיוק איך לאכול אותם. המועמדים החרדים זכו הרבה פעמים ליחס שהם תיארו אותו על גבול המזלזל. נתקלנו גם במעסיק - עורך דין דתי-לאומי - שאמר בצורה גלויה: 'אני חרדי לא אקלוט'"

אותו על גבול המזלזל. נתקלנו במ-עסיק אחד - עורך דין דתי-לאומי - שאמר בצורה גלויה: 'אני חרדי לא אקלוט'. במילים אחרות: לא רק לחילונים, אלא גם לדתיים הלאומיים יש בעיה בקליטה של חרדים. חצי הכוס המלא הוא שהחרדים מוצאים עבודה בסופו של דבר, והפערים לא גדולים סטטיסטית - לחרדים לוקח שבועה חודשים ולחילונים ארבעה, אבל בסופו של דבר כולם מצאו עבודה".

על ההבדל בין חרדים לחרדיות

אברמי יוסטמן הוא סמנכ"ל אר-גון קמ"ח (קידום מקצועי לחרדים, ח"ג); ארגון הפועל כבר חמש שנים לשילוב הציבור החרדי בשוק התע-

סוקה, בעזרת מלגות קיום וייעוץ תעסו-קתי ולימודי. יוסטמן לא ממש מסכים עם ד"ר קאופמן בראיית חצי הכוס המלאה. "יש מקומות רבים שהמעסיק החילוני אפילו לא פוגש מועמדים חרדים, ובתוכם כאלה שיש להם יתרונות יחסיים בולטים, בגלל הרתיעה שמושרשת בו. בגלל שיש לו דעות קדומות כנגד החרדי. המעסיקים החילונים בטוחים שהחרדים ירצו להעמיד את כל העובדים לתפילת מנחה מדי יום או שידרשו פינת אוכל כשרה. יכול להיות שבחלק מהמקרים זה מתבקש, בנושא כמו מקום כשר במטבח, למשל, אבל הרבה פעמים המעסיק החילוני נרתע מלהתעסק עם 'כאב הראש' הזה".

"נכון", מסכים קאופמן במידה מסוימת עם גישה זו של יוסטמן. "יש רתיעה מסוימת כלפי חרדים ויש המון סטיגמות בציבור הכללי, שמתבררות הרבה פעמים כלא נכונות. לגברים החרדים - בניגוד לנשים החרדיות - לא חשובה ההפרדה במקומות העבודה בין גברים לנשים; לא חשבות להם סוגיות של איך נראה מקום העבודה".

בשבילי. היה חשוב לו לשדר להם שהוא רוצה להשתלב במקום וממש לא מעוניין שיעשו מהפכות מיוחדות בשבילו".

